

KOMUNALNO PODUZEĆE KRIŽEVCI

IVAN PEKLIĆ

Gimnazija Ivana Zakmardija Dijankovečkog,
Križevci

Milislava Demerca 8, HR-48260 Križevci
ivan.peklic@kc.t-com.hr

Pregledni članak

Review article

Primljeno/Received: 30.10.2006.

Prihvaćeno/Accepted: 21.11.2006.

Autor je na temelju izvornog arhivskog gradiva nastojao što bolje osvijetliti povijest Komunalnog poduzeća u Križevcima tijekom pedeset godina (1954.-2004.) Prikazao je komunalnu djelatnost u Križevcima i prije osnivanja Komunalnog poduzeća koju je provodio najprije Narodnooslobodilački odbor, a onda Komunalni savjet. Rad Komunalnog poduzeća promatra preko njihove djelatnosti: vodoopskrbe, uređenje groblja, uređenja parkova, te brige za čistoću grada.

Ključne riječi: komunalna djelatnost, Komunalno poduzeće Križevci, križevačko groblje, križevački parkovi

KOMUNALNA DJELATNOST 1945.-1954.

Odmah nakon ulaska partizanskih jedinica u Križevce 8. V. 1945. počinje se organizirati normalan život pa tako i komunalna djelatnost. Izvršni odbor Gradskog Narodnog odbora u Križevcima donio je odluku o popravku javnih bunara. Bunari su specifičan ukras grada Križevaca koji je ostao sve do danas.

Na svojoj prvoj sjednici u 1950. godini tajnik tadašnjeg Mjesnog Narodnog odbora Križevci Stjepan Horvat je predložio da se osnuje komisija za uređenje grada. Na sjednici od 14. srpnja 1947. imenovana je komisija za uređenje grada. Komisija se sastojala od sljedećih članova: Stjepan Horvat, Ivo Hitrec, Rudolf Gregurek, Vjekoslav Zorko, Anton Anić, Josip Boščak, Alica Sneider i Ivo Škijan.

Mjesni odbor grada Križevci 11. listopada 1947. donosi odluku da se u petogodišnjem planu 70. 000 dinara potroši za uređenje kanalizacije.

Vidi se da tijekom 1948. NOO vodi brigu o sajmištu, povećane su naknade kako bi se sajmište moglo čistiti. Narodnooslobodilački odbor se također brinuo o pitanjima sajmišta, tj. o placovini

maltarini i usluzi vaganja stoke, zatim o dimnjačarskim poslovima i uređenju ulica. Na svojoj sjednici 4. ožujka 1948. Mjesni Narodni odbor grada Križevaca donio je nekoliko odluka o uređenju grada: donijeta je odluka o uređenju stajališta za zaprege, Tomo Ferenčin je predložio da se kola s konjima ne zadržavaju pred mlinom ("Mlinar") jer kočice promet automobilima, da se urede ceste, da se pred Vinalkom (stanica za otkup vina) izvrši čišćenje za konjima, da se popravi ograda na centralnom groblju.

Dana 18. travnja 1949. Mjesni Narodni odbor grada Križevaca donio je naredbu o zabrani oštećivanja javnog zelenila.¹

Mjesni Narodni odbor grada Križevaca je na sjednici od 20. VI. 1949. donio odluku da se poprave sve rešetke i šahte u gradu i to u razdoblju od 1. do 15. srpnja 1949. i da se urede parkovi u istom vremenskom razdoblju.

Narodni komunalni aktiv formiran je na sjednici Mjesnog Narodnog odbora grada Križevaca 30. VI. 1949., a brinuo je o bunarima, putovima, kanalizaciji, kupalištu, parkovima, igralištima. Članovi aktiva su bili: Dragutin Fijember, Slavko Jakopović, Josip Odorčić i Milan Zorac.

¹ Državni arhiv Bjelovar, Inv. br. 306. Narodni odbor gradske općine Križevci.

Odluku da se uredi kupalište u zgradi Gimnazije, Mjesni Narodni odbor grada Križevaca donio je 26. VII. 1949. Iste godine traži se od građana da uredi svoje kuće, jer da je Narodna fronta tu zatajila i slabo pobožala kuće.

Prema planu Narodnog odbora grada Križevaca za 1950./1951. godinu potrebno je:

- popraviti gradsku kanalizaciju
- očistiti sajmište poslije svakoga sajma
- ograditi groblje
- urediti parkove i ograditi ih željeznom ogradom
- urediti kupalište u Gimnaziji
- urediti kupalište na Ribnjaku
- osnovati poduzeće za čistoću
- popraviti ceste i mostove.

Ovi komunalni poslovi se ponavljaju na sjednicama Narodnooslobodilačkog odbora tijekom 1950. godine. Osim ovoga još se traži da se uredi parkiranje za zaprege po ulicama, navoženje kamena na ulice, gradnja javnih WC-a, gradnja dječjeg igrališta i drugo.

Iz zapisnika kasnijih sjednica vidi se da je u Gimnaziji uređeno kupatilo. Međutim, postavljaju se novi zadaci, a to su: uređenje parka pred Gimnazijom, čišćenje ulica, popravak javnih zgrada i uređenje Strossmayerovog parka.

Vidi se da je Mjesni Narodni odbor grada Križevaca vodio brigu o čistoći grada te je 28. siječnja donio odluku o održavanju čistoće u gradu.

Narodni odbor grada Križevaca je 11. VII. 1950. imenovao Komisiju za komunalne poslove u sastavu: Ivo Hitrec, Anka Rabudić, Stjepan Tomić, Antun Levak, Slavko Jakopović, Mirko Kemenović, Stjepan Benković, Đuro Bencek i Stjepan Knezić.

Na Drugom plenumu Gradskog Narodnog odbora Križevci 1950. imenovana je nova Komisija za komunalne poslove čiji su članovi bili: Josip Grščić, Antun Husinec, Josip Odorčić, Jelka Puklavec, Franjo Podolski, Vlado Lugomer, Vilim Kušić, Stjepan Krpanić, Stjepan Šibilin, Dragutin Ščetarić, Stjepan Pečarić i Dragutin Abramović.

Uređenjem grada u prvim poslijeratnim godinama bavili su se i članovi Narodne fronte te su

ga uređivali uz pomoć dobrovoljnih radnih akcija. Tako se iz izvješća koje je podnijeto na četvrtoj sjednici NOO gradske općine Križevci 14. V. 1951. godine vidi, da se dobrovoljnim radom uredila Gundulićeva ulica, zatim potok Vrtlin. Pripadnici Narodne fronte zatim uređuju kanalizaciju od tržnice do hotela Apatovec, park na Strossmayerovom trgu i put koji vodi na Pesek; uređuje se put za Helenu, Greberanec, Mladine, Veliki Potočec i park pred Gimnazijom. No vidljivo je da se odazvao vrlo mali broj ljudi. Poziva se ljude da očiste ispred svojih kuća. Do sada je ozidan kamenom Strossmayerov trg i postavljene su betonske cijevi za kanalizaciju ispod Doma kulture.

Tijekom 1951. godine gradski Narodnooslobodilački odbor je pogledu komunalnih poslova imao sljedeće zadatke: popravak kuća, popravak ograde groblja, određivanje lokacije za gradski bazen i uređenje muzeja.

Milan Višnjic je predložio uređenje Gradskog kupališta i uređenje nasada na Strossmayerovom trgu. U više navrata na gradske ulice se navozio kamen kako bi se uredile. Krajem 1951. godine Josip Grščić izvještava o nabavi betonskih cijevi za kanalizaciju, a Pavelić je tražio proširenje tržnice.

Plan rada za 1952. godinu koji je donio Narodni odbor grada Križevaca predvidio je uređenje kanalizacije, uređenje potoka Vrtlina, gradnju mosta preko potoka Koruške, uređenje parkova, popravak javnih bunara.

Savjetu za komunalne poslove stavljeno je 29. IV. 1952. u zadatak da razradi plan uređenja desne strane Markovićeve ulice i da donese odluku o nabavi prskalice za pranje ulica. Osim toga Savjet mora pregledati Potočku ulicu i Mladine da se utvrdi koji stanovnici nemaju prelaznog mosta te da ih se upozori da ga odmah sagrađe jer će se protiv njih voditi postupak.

Na prvoj redovnoj sjednici Narodnooslobodilački odbor gradske općine Križevci je 4. V. 1952. donio odluku o imenovanju Savjeta za komunalne poslove u sastavu: Hitrec Ivan, predsjednik sa članovima: Josip Prelog, Antun Husinec, Stjepan Lugomer, Franjo Kovačević, Ivan Goleš, Stanko Žagar, Antun Sisgoreo, Mitrović.

Istovremeno s osnivanjem Komunalnog poduzeća, u razdoblju od 1953.-1955. pri Narodnom odboru Gradske skupštine djeluje Savjet građana za komunalne poslove. Ovdje donosim nekoliko interesantnih odluka tog Savjeta.

Na prvoj sjednici 11. I. 1953. godine zaključeno je da treba urediti ulice (Tomislavovu, Smičiklasovu, Posavčevu, Baltičevu), traži se uređenje ceste Željeznička stanica - grad, potrebno je produžiti kanalizaciju u Tomislavovoj ulici, provesti kanalizaciju u Baltičevoj ulici i Lackovićevom trgu te Gundulićevoj ulici, popraviti kanalizaciju u Posavčevoj, Starčevićovoj i Grdeničevoj ulici. Predviđena su i sredstva za uređenje kupališta i parkova.

Skupština je 28. I. 1953. raspravljala o izgradnji i održavanju gradskih cesta, o mostovima, o uređenju potoka, uređenju nogostupa, održavanju javnih bunara, uređenju naselja, traži se izgradnja velikog bazena na Gradskom kupalištu, uređenje parka na Nemčićevom i Strossmajerovom trgu, redovito održavanje drvoreda ispred Željezničke stanice, popravak i izgradnja kanalizacije, popravak zgrada.

Josip Grščić izvješćuje na sjednici od 13. V. 1953. da Gimnazija traži uređenje kupatila.

Na sjednici Savjeta 17. X. 1953. Ivo Hitrec predlaže gradnju kanalizacije u novom radničkom naselju. Higijenski zavod naredio je gradnju zahoda u gradu. Savjet je odredio lokaciju: ugao Strossmajerovog trga. Također je, na prijedlog Hitreca, određeno da se sagrađe pisoari i to na novom sajmištu u Tomislavovoj ulici, a Josip Gold je predložio da se kod postavljanja kioska na javnom mjestu mora konzultirati urbanistički zavod. Vladimir Košćević predlaže da se dnevna tržnica nasipa kamenom i da se poprave prilazne stepenice. On također predlaže da se uredi prilazni put javnom bunaru na Strossmayerovom trgu, do zgrade bivšeg Tempła. Tijekom 1953. godine započela je izgradnja velikog bazena na Gradskom kupalištu.²

RAD SAVJETA ZA KOMUNALNE POSLOVE 1954. - 1957.

Tijekom 1954. godine redovito su održavane sjednice Savjeta za komunalne poslove Narodnog odbora gradske općine Križevci. Na kraju godine je utvrđeno da su izvedeni sljedeći radovi:

- uređene su neke ulice
- uređeni su nogostupi
- uređeni su potoci
- izgrađen je jedan bunar u Dobrovoljačkoj ulici te je stavljeno pet komada betonskih sekova umjesto drvenih.

U pogledu uređenja grada izvršeni su sljedeći radovi:

- dnevna tržnica redovito se nasipava kamenom, a stolovi su natkriti
- sajmište u Tomislavovoj ulici se uređuje; napravljena je tvrda cesta, sajmište je ograđeno, izgrađena je mosna vaga i izgrađen je most preko Vrtlina
- na Gradskom kupalištu izgrađen je veliki bazen, kuglana i jedan bunar
- izgrađena je kanalizacija u Posavčevoj i Ulici Franje Račkoga.
- uređen je park na Nemčićevom trgu i ispred Gimnazije
- uređen je prostor ispred Željezničke stanice s drvoredima
- uvodi se elektrifikacija u neke ulice
- isplanirano je zemljište za budući stadion kraj kupališta.

Tijekom 1955. je vidljivo da je komunalne poslove u gradu preuzela Gradska komunalna ustanova, ovaj Savjet je zapravo postao Savjet Gradske komunalne ustanove. Tijekom 1955. nastavljaju se radovi na uređenju sajmišta, nogostupa, cesta i dr.³

No Savjet za komunalne poslove pri Skupštini općine Križevci, tada Narodni odbor općine Križevci, krajem 1955. donosi nove planove za uređenje grada, a u 1956. započinje izgradnja ulica: Marenčićeve, Dobrovoljačke, Gundulićeve,

² Državni arhiv Bjelovar, Inv. br. 306. Narodni odbor gradske općine Križevci

³ Isto, Državni arhiv Bjelovar, Inv. br. 306. Narodni odbor gradske općine Križevci

te ulica prema Pušci i prema Velikom Potočecu, izgradnja nogostupa, izgradnja vodovoda, izgradnja elaborata za kanalizaciju, izgradnja javnih nužnika, kao i rasprava o javnoj rasvjeti.

OSNIVANJE KOMUNALNOG PODUZEĆA KRIŽEVCI*

Današnje Komunalno poduzeće Križevci započelo je svoj rad 1. I. 1954. godine. Na sedmoj sjednici Narodnog odbora Gradske općine Križevci 3. prosinca 1953. donijeta je odluka o osnivanju gradske komunalne ustanove. Tajnik Pavelić izložio je prijedlog Savjeta za privredu i komisije za propise o osnivanju jedne takve gradske ustanove. Stjepan Lugomer je bio protiv osnivanje samostalne ustanove. Za prijedlog o samostalnoj organizaciji glasovalo je 15 vijećnika od njih 29. Za rukovodioca je predložen Andrija Vuk, a to je predložio predsjednik August Šket. Za tehničkog rukovodioca predložen je Franjo Kovačić. No, ipak je na kraju odlučeno da se odluka o izboru ravnatelja donese na sljedećoj sjednici. Na 8. sjednici Narodnog odbora Gradske općine Križevci Ivo Hitrec je ispred Savjeta za komunalne poslove iznio program rada za 1954. godinu. Na 9. sjednici 1. veljače 1954. izabrana su još tri člana u Gradsko komunalno poduzeće: Danilo Bljajić, Ivo Filjak i Dragutin Piškorić. Ova organizacija je osnovana s ciljem pružanja neophodnih komunalnih usluga od zajedničkog interesa za sve građane. Do sada je ovu djelatnost obavljao Narodni odbor općine Križevci. Ova organizacija je osnovana iz dva razloga: zbog potreba građana i zbog toga što zakonski propisi nisu više dozvoljavali da operativne poslove komunalnog karaktera vrši upravna služba. Odmah poslije osnivanja, tadašnje Gradsko komunalno poduzeće pružalo je usluge održavanja sajмова, usluga tržnice, održavanje groblja, održavanje javnih bunara i održavanje čistoće i kao i uređenje parkova. U prvo vrijeme Komunalno je

poduzeće imalo 16 zaposlenih od čega tri u upravi i 13 u operativi.

Za 1955. godinu Narodnooslobodilački odbor grada Križevaca je predvidio poslove iz komunalnih djelatnosti. Tadašnje Gradsko komunalno poduzeće postaje (30. I. 1956.) financijski samostalno, o čemu je odluku donio i Narodni odbor općine Križevci.⁴

Na sjednici Savjeta za komunalne poslove 17. I. 1956. određivale su se dimnjačarske tarife i raspravljalo o popravku putova. Pitanje određivanja dimnjačarske tarife kao i lokacije koje pripadaju pojedinim dimnjačarima privatnicima ili Komunalnom poduzeću, bit će prisutno tijekom svih sjednica Savjeta. Lokacija za javni zahod određena je iza Doma kulture, u Starčevićевой ulici, i to na sjednici održanoj u veljači 1956. U ožujku 1956. je donijeta odluka da se zabrani zadržavanje stoke u središtu grada. Savjet stambene zajednice donio je zaključak koji je potvrdila Skupština Kotara Križevci da se stambena uprava odvoji od Gradskog komunalnog poduzeća.⁵ Dana 29. III. 1956. Narodni odbor Kotara Križevci je za upravitelja Gradskog komunalnog poduzeća postavio Ivu Hitreca.⁶ Narodni odbor općine Križevci dao je 16. III. 1956. suglasnost na završni račun Gradskom Komunalnom poduzeću Križevci.⁷

Tijekom 1956. godine u Savjetu za komunalne poslove bili su:

Ivan Lasić, Dragutin Piškorić, Janko Hojsak, Ivan Jaić, Ivo Hitrec i Franjo Pukec.

Komunalno poduzeće Križevci počelo je raditi s vrlo malim obrtnim sredstvima. Narodni odbor općine Križevci je 25. IX. 1956. predao Gradskom komunalnom poduzeću na korištenje traktor s prikolicom.⁸ Također je predana još jedna prikolica marke Deutz,⁹ a Ivo Hitrec je razriješen dužnosti ravnatelja Gradskog Komunalnog poduzeća.¹⁰

* Autor je u naslovima koristio jednoobrazni naziv Komunalno poduzeće Križevci, a u tekstu su nazivi prema tadašnjim nazivima

4 Službeni vjesnik kotara Križevci, II/1956. br.9. str.154.

5 Službeni vjesnik kotara Križevci, II/1956, br.10. str. 186.

6 Isto, br. 10. str. 188.

7 Isto, br. 20. str. 18

8 Isto, br.25. str. 8.

9 Isto, br.27. str. 15.

10 Isto, br.27. str. 15.

KOMUNALNO PODUZEĆE KRIŽEVCI (1957. - 1962.)

U godini 1957. bilo je nekoliko zanimljivih poslova o kojima je Savjet za komunalne poslove morao donositi odluke. Tako je donijeta odluka da dimnjačarske poslove mogu obavljati samo Gradska komunalna ustanova i privatnica Marija Ilotić. Gimnazija je tražila uređenje nogostupa i to joj je odobreno. Savjet se žalio da nema sredstva za uređenje bunara, kanalizacije, ni Omladinskog doma.

U travnju 1957. godine donijeta su Pravila Gradskog komunalnog poduzeća.¹¹ Narodni odbor općine Križevci 28. ožujka 1959. donio je dopune pravilima Komunalnog poduzeća koje se odnose na vodovod. Zaključeno je da se priđe izgradnji vodovoda i to: a) gradnji bunara svih profila, b) gradnji strojarnice, c) vodovodne mreže, d) kućne instalacije, e) vodovodnih priključaka, te obavljanju svih djelatnosti iz problematike vodovoda, gradnje kućnih i seoskih vodovoda, potom o održavanju Gradskog vodovoda, kao i izgradnji gradske kanalizacije.¹²

U studenom 1957., kao predstavnik Narodnog odbora Križevci, u Upravni odbor Gradskog komunalnog poduzeća imenovan je Andrija Vuk.¹³ Za predsjednika i članove Savjeta za komunalne poslove 27. XII. 1957. izabrani su: Đuro Gudec, predsjednik, Vinko Žugović, Ivan Hitrec, Mato Šimenjak, Jakob Bušić, Vid Andriječ i Jurica Kučan.¹⁴

Na sjednici održanoj početkom 1958. Zvonko Richter je isticao neophodnost izgradnje nove tržnice. Na sjednici od 29. IV. 1958. tražilo se uređenje grada, posebno uređenje javnih zahoda i gnojišta. Donijeta je odluka da se Židovsko groblje smatra povijesnim spomenikom te da se uredi.¹⁵

Narodni je odbor općine Križevci u ožujku 1958. donio odluku da se formira Komunalni fond. Istaknuto je da će se sredstva Komunalnog fonda koristiti za izgradnju vodovoda i izgradnju komunalnih objekata.¹⁶

Otvaranjem i izgradnjom novog Gradskog kupališta povećale su se obaveze novoosnovane radne organizacije. Komunalno poduzeće dobilo je zadatak održavati novosagrađeni bazen. Također je dobilo i živodersku službu. Šumarija je 1959. godine dodijelila 2 hektara zemlje za pokop uginule stoke, ovaj prostor je Komunalno poduzeće koristilo i kao deponij smeća.

Poslovanje poduzeća se širilo kada je preuzeta briga o novom sajmištu u Tomislavovoj ulici, a preuzeto je i sajmište u Žabnom.

U razdoblju od 1957. do 1961. radila je u sastavu poduzeća dimnjačarska služba i električarski pogon. Ove djelatnosti su se kasnije ugasile. Tijekom čitavog razdoblja djelovao je Komunalni fond što se vidi iz izvještaja o završnim računima fonda. Također su 30. X. 1961. donijeta Pravila Komunalnog fonda.¹⁷

Narodni odbor općine Križevci je 24. XII. 1959. donio odluku o javnom redu i miru.¹⁸

S 1. I. 1960. godine stupio je u Komunalnom poduzeću na snagu novi Pravilnik o položajnim plaćama službenika Gradskog Komunalnog poduzeća koju je potpisao tadašnji upravitelj Momčilo Karadžić.¹⁹

Savjet za komunalne poslove ponovno se sastao 22. V 1961. godine te je odlučeno da je potrebno održavati čistoću u gradu, potrebno je urediti sajmište koje se prema novom urbanističkom planu seli na novo mjesto, a isto tako i nogostup u Tomislavovoj ulici.

Što se tiče kanalizacije pročitana je molba mještana Pušće koji traže da se uredi kanalizacija koja izlazi iz Smičiklasove ulice i to postavljanjem betonskih cijevi.

11 Isto, III/1957., br.6. str. 12.

12 Isto, V/1959. br.12, str. 20.

13 Isto, III/1957., br.26. str. 20.

14 Isto, III/1957., br.27. str. 11.

15 Državni arhiv u Bjelovaru, signatura 306. Narodni odbor gradske općine Križevci.

16 Službeni vjesnik Kotara Križevci, IV/1958., br.4. str. 20

17 Isto, VII/1961. br.18. str. 18.

18 Isto, VI/1960. br.2. str.1.-2.

19 Isto, VI/1960. br.15. str. 6.

Predviđa se gradnja javnog bunara u naselju Radnički dol i bunara kod kuće br. 18. u Zagrebačkoj ulici.

U Savjetu za komunalne, građevinske i stambene poslove 1962. godine bili su:

Zvonko Grubišić, Nikola Dragić, Slavko Konfic, Đuro Ištvanović, Zvonko Richter, Emil Jelić, Stojanka Seleš i Ivan Hitrec.

Tijekom ove godine (1962.) izdana je dozvola osmorici privatnika za dimnjačarsku službu. Vaso Ostojčić predložio je izgradnju novog sajmišta. Savjet je donio odluku da Gradsko Komunalno poduzeće preuzme brigu o uređenju zelenila uz Željezničku stanicu i ciglanu. Također je usvojen izvještaj stručne komisije za izgradnju vodovoda koju je ranije osnovao ovaj Savjet. Komisija je radila u sljedećem sastavu: Emil Jelić, Slavko Konfic, Zvonko Richter i Branko Horvat. Komisija je izvršila pregled čitave dokumentacije izgradnje vodovoda za period kada se vodovod gradio u vlastitoj režiji putem režijskog odbora, izvršila je pregled čitave dokumentacije radova na Gradskom vodovodu u izvođenju Gradskog Komunalnog poduzeća Križevci, izvršila prijepis potrebne dokumentacije za te radove i sastavila pismeni obračun na radove koje je izvelo Gradsko Komunalno poduzeće.

Na sjednici Savjeta za komunalne građevinske i stambene poslove 10. I. 1963. tadašnji direktor Stjepan Kunić iznio je plan rada Komunalnog poduzeća za 1963. godinu. Bilo je to:

- uređenje sajmišta
- uređenje gradske tržnice
- gradska čistoća
- parkovi i zelene površine
- sajmište Žabno.

Savjet za Komunalne poslove donio je sljedeći zaključak u veljači 1963. godine:

1. da se daje ponovna preporuka svim privrednim organizacijama o potrebi priključaka na gradski vodovod, jer je to jedini uvjet za sniženje cijene vode iz Gradskog vodovoda

2. Komunalno poduzeće treba urediti zelene površine uz Željezničku stanicu i Ciglanu Križevci.

I dalje se postavlja problem kanalizacije u gradu. Naime, Mesna industrija s postojećom kanalizacijom, a od sada i tvornica "Čelik," ispuštaju otpadne vode u potok Vrtlin. Predlaže se tvornici "Čelik" izgradnja kolektora.

KOMUNALNO PODUZEĆE KRIŽEVCI (1962. - 1974.)

U dosadašnjih pedeset godina poduzeće je nekoliko puta mijenjalo naziv. Tako je od 1. I. 1953. do 31. V. 1962. dogodine djelovalo kao Gradska komunalna usluga; u razdoblju od 1. VI. 1962.- 31. XII. 1962. kao Gradsko komunalno poduzeće. Potom od 1. I. 1963. do 31. XII. 1973. godine kao Komunalna ustanova. O postanku Komunalne ustanove posjedujemo i rješenje Narodnog odbora općine Križevci od 24. XII. 1962. kada je donijeto rješenje o prestanku rada Gradskog komunalnog poduzeća u Križevcima i osnivanju Komunalne ustanove u Križevcima. Također je donijeta odluka da se mehaničarska radionica za popravak i remont poljoprivrednih strojeva te motornih vozila, kao pogonska jedinica Gradskog Komunalnog poduzeća Križevci, pripaja Poljoprivrednoj zadruzi "Ratar" Križevci, sa svim pravima i obavezama (osnovna i obrtna sredstva, fondovi) te kadrovima, što je i prihvaćeno. Prema tom rješenju ustanovljene su i osnovne djelatnosti ove ustanove.

Na čelu Komunalne ustanove nalazi se Savjet od sedam članova i direktor ustanove. Ustanova će se financirati iz vlastitih prihoda koje treba ostvariti svojim poslovanjem.²⁰

Na sjednici koja je održana u lipnju 1963. podnijeto je izvješće o priključivanju na vodovodnu mrežu. Konstatirano je također da kasarna ne plaća vodu. Stjepan Kunić izvješćuje da je Komunalno raspisalo natječaj za izgradnju bazena. U komisiju za izgradnju bazena izabrani su: Zdravko Lanšić, Zvonko Richter, Stojanka Seleš, Slavko Konfic. Kunić je također iznio problem što

²⁰ Službeni vjesnik općine Križevci, I/1962. br.5. str. 32.-33.

im privatni stolar Tomašić uzima posao glede pogrebnih usluga. Nije riješeno ni pitanje mehaničarske radionice: da li ona pripada Komunalnom poduzeću, kao ni, pripada li zgrada bivše klaonice Komunalnom poduzeću. Dana 12. XII. 1963. donijeta je odluka o ukidanju Komunalnog fonda koji je osnovan 1958. No ova odluka je povučena i Komunalni fond je nastavio s radom.²¹

Na sedmoj sjednici Savjeta za Komunalno-stambene poslove i urbanizam 1964. godine direktor Komunalnog poduzeća Stjepan Kunić iznio je problem naplate usluga od drugih poduzeća. Upravljanje i poslovanje vodovoda povjereno je Komunalnoj ustanovi Križevci. Tijekom te godine pojavljuje se ponovo problem kanalizacije. Odlučilo se graditi kolektor. Zaključeno je da se nastavi na izradi kanalizacije.

U razdoblju od 1965. do 1970. godine Komunalna ustanova iznosi ustaljene probleme: problem održavanja putova IV. kategorije te pitanje pristojbi za kanalizaciju, vodovod i javne bunare. Interesantno je da je svinjogojskoj farmi 1965. godine isključen vodovod s obrazloženjem da se vodovod gradi samo za građane a ne za poduzeća. Direktor Kunić često se žali da nema dovoljno ljudi za održanje čistoće u gradu. Godine 1973. osnovan je Zavod za komunalne, stambene i urbanističke poslove Križevci koji se također brinuo oko komunalnog uređenja grada u suradnji s Komunalnom ustanovom.²²

Prvog siječnja 1974. konačno je utvrđen naziv ustanove za komunalne poslove, ustanovljeno je kao Komunalno poduzeće Križevci i pod tim nazivom djeluje do dana današnjega.

Istovremeno se s porastom stanovništva, rekonstrukcijom i izgradnjom pojedinih dijelova grada, porastom trgovačkog prometa, te pojavom plastične kao i druge ambalaže, pojavila nužna potreba organiziranja odvoza kućnog smeća. Služba za tu djelatnost se modernizira nabavom specijalnih vozila, a također se usavršava kontejnerski transport smeća. Rasprava o tim problemima vodila se već od 1971. godine.

KOMUNALNO PODUZEĆE KRIŽEVCI (1974. - 2004.)

Godine 1975. osnovana je Samoupravna interesna zajednica (SIZ) za komunalne djelatnosti. SIZ je osnovala Skupština općine Križevci te joj je u zadatak stavljena organizacija obavljanja komunalne djelatnosti individualne i zajedničke komunalne potrošnje na taj način da, organizacije udruženog rada svih djelatnosti kao davaoci usluga, zajedno s korisnicima njihovih usluga, ostvare samoupravnim sporazumom svoje zajedničke interese i ciljeve.²³ Za predsjednika je izabran Hrvoje Zlatić, za zamjenika Vlado Babić, a za predsjednika Izvršnog odbora Ilija Slobodnjak, dok je za šefa stručne službe izabrana Stojanka Seleš. Iz rasporeda sredstava i dospjelih obaveza u razdoblju 1971. - 1975. vidi se kojim se sve djelatnostima bavilo Komunalno poduzeće. To je:

- održavanje javnog zelenila i javne čistoće,
- održavanje kupališta
- postavljanje kanalizacije kod Šumarije.

Predviđena su i sredstva za idejni projekt kanalizacije grada Križevaca.

Plan za 1975. godinu predvidio je održavanje javne čistoće, održavanje zelenih površina, održavanje kupališta, održavanje površinskih odvodnih kanala, održavanje gradskih ulica, uređenje građevinskog zemljišta u naselju Đure Salaja. U travnju 1976. donijet je Statut SIZ-a za komunalne djelatnosti. U Statutu su točno pobrojani poslovi kojima se mora baviti ova Samoupravna interesna zajednica. Navodim samo neke bitne točke: opskrba grada vodom, opskrba grada toplinskom energijom i plinom, utvrđivanje i donošenje dugoročnog plana prostornog uređenja grada, održavanje groblja, održavanje zelenih površina i dr.²⁴ Tijekom 1976. godine osim uobičajenih zadataka održavanja zelenih površina, ulica, kupališta, predviđena je izrada dokumentacije za vodovod, održavanje i izrada saobraćajnih znakova. Stojanka Seleš imenovana je za potpisnika SIZ-a komunalne djelatnosti. Na sjednici SIZ-a održane

21 Službeni vjesnik općine Križevci, III/1964. br.1. str. 18.

22 Isto, X/1973. br.7. str. 152-54.

23 Isto, XI/1975, br.3. str. 64.

24 Isto, XII/1976, br.7. str. 153.-166.

26. IV. 1976. zaključeno je da je potrebno izgraditi još jedan bunar u Bukovju. Stjepan Evačić ističe problem održavanja groblja, te potrebu otvaranja još jedne cvjećarnice. Komunalno poduzeće ističe problem održavanja zelenih površina jer nema dovoljno sredstava.

Kao što je u to vrijeme bilo uobičajeno, donijet je petogodišnji plan za razdoblje 1976.-1980. U tom programu stavljen je naglasak na projekt izgradnje vodovoda i kanalizacije, te uređenje naselja Matije Gupca i Đure Salaja.²⁵ Pripremljen je projekt za izgradnju vodovoda iz izvorišta u Pavlovcu, proširenje vodovoda u Trsteniku, gradnju kanalizacije, a također se predviđa gradnja glavnog kolektora za razdoblje 1976. - 1980. Sredstva za ovaj projekt određena su u VI. mjesecu 1977.

U sljedećoj godini predloženo je da se uredi stajalište za traktore, zatim okoliš oko stočne vage te kanalizacija u Tomislavovoj.

Skupština SIZ-a od 28. III. 1979. donijela je odluku da se gradski bazen stavi u funkciju. Donijeta je odluka o održavanju čistoće i reda u gradu. Održane su tijekom ove godine još tri sjednice SIZ-a: u travnju, lipnju, i studenom, na kojima se uglavnom raspravljalo o novčanim sredstvima.

Na skupštini SIZ-a 28. veljače 1980. Stan-ković traži novac za uređenje javnih bunara i predlaže da omladina pomogne u čišćenju grada. Stojanka Seleš predlaže sredstva za rekonstrukciju vodovoda u Trsteniku te program izgradnje kanalizacije u dvije etape:

- a) izgradnja kolektora Vrtlin i Koruška
- b) izgradnja pročišćivača vode.

Skupština općine Križevci povjerila je Komunalnom poduzeću Križevci sljedeće poslove u 1980. godini: opskrba vodom, odvodnja i pročišćivanje otpadnih voda, održavanje čistoće javnih površina, odvoz i uništavanje otpadaka i fekalija, uređenje i održavanje parkova, uređenje gradskih ulica i trgova, održavanje groblja, obav-

ljanje poslova živodernice, obavljanje dimnjačarskih poslova. Međutim distribucija plina povjerena je od sada Građevinskom poduzeću "Radnik".²⁶ Odluka o tome da se zaštiti područje na kojima se nalaze crpilišta i vodospremišta donijeta je sjednici SIZ-a 30. VII. 1980. Tako su zaštićena područja Trstenik i vodopodručje Dubovec- Pavlovec.

Krajem 1980. (24. XI.1980.) održana je sjednica SIZ-a za komunalne djelatnosti na kojoj je izvršena analiza petogodišnjeg plana. Utvrđeno je da su, osim redovnih poslova čišćenja i održavanja, uređeni nogostupi u ulici M. Pijade, Josipa Posavca, Zrinskog, Starčevićvoj, Supilovoj, Baltičvoj, Puklavčvoj, Markovićvoj, Zagrebačkoj Koprivničkoj, Preradovićvoj, te Trgu maršala Tita. U novom petogodišnjem planu 1980.-1985. utvrđen je također ugovor s radnim organizacijama u Križevcima (njih 73) o rekonstrukciji Trstenika, izgradnji vodovoda "Drava" (interesantno da se kao konačno rješenje za opskrbu Križevaca smatralo dovođenje vode iz Drave) te izgradnja kolektora Vrtlin.

Početkom 1981. izrađen je financijski plan za komunalne poslove na području grada Križevaca.

Skupština općine Križevci donijela je odluku o održavanju čistoće i reda u kojoj između ostalog stoji:

1. o čišćenju smeća nakon javnih manifestacija;
2. da se učinjena šteta treba platiti;
3. uvedene su kazne za odvoz smeća u šumu;
4. da investitori plaćaju komunalne pristojbe za novoizgrađene zgrade.

Izvršno vijeće Općine Križevci odobrilo je SIZ-u za komunalne djelatnosti financijski plan za rekonstrukciju vodovoda Trstenik i izgradnju regionalnog vodovoda "Drava", te kolektora s pročišćivačem i to u razdoblju 1981.-1985.

Sljedeće godine su održane četiri skupštine SIZ-a. Na prvoj skupštini 16. II. 1982. odobrena su sredstva za rekonstrukciju vodovoda, za izgradnju kanalizacije, a Stojanka Seleš imenovana je

²⁵ Službeni vjesnik općine Križevci, XIII/1977. br.5. str. 143.-150.
²⁶ Isto, XVI/1980, br.7.str. 138.

rukovodiocem stručne službe. Na drugoj sjednici imenovani su delegati iz pojedinih radnih organizacija u SIZ za komunalne djelatnosti.

Na četvrtoj sjednici smanjen je samodoprinos.

Izvršena je revizija Srednjoročnog plana za rekonstrukciju vodovoda Trstenik i kolektora Vrtlin. No najzanimljivije je da se napušta program za izgradnju vodovoda "Drava" te počinje program izrade projekta vodovod "Vratno", pošto je pronađeno crpilište u Vratnu. Prvoga svibnja 1983. pušten je u pogon rezervoar Bukovje. Skupština općine Križevci donijela izvedbeni plan o uređenju središta grada "Stara jezgra" U ovoj 1983. nalazimo jedan zanimljiv podatak da SIZ nije isplatio Komunalnom poduzeću sredstva za isplatu šumskog zemljišta koje je odobrila Šumarija Križevci za groblje.²⁷ Skupština općine Križevci donijela je 10. VI. 1983. odluku o uvjetima i načinu postupanja s komunalnim otpadom. Traži se strogo sortiranje otpada (staklo, papir, metal i dr.) Za skupljanje otpada zaduženo je Komunalno poduzeće Križevci. Komunalno poduzeće dužno je odvajati otpad koji može koristiti kao sekundarna sirovina.²⁸

U 1984. donijete su neke bitne odluke o gradnji mrtvačnice i vodovoda (vidi poglavlje o vodovodu).

Briga za gradnju vodovoda dominirala je sjednicama SIZ-a 1985.-1987. godine. Godine 1985. Skupština općine Križevci donijela je odluku o komunalnom redu u gradu. Pravilnik ima čak 85 članaka.

U ljeti 1986. godine Komunalno poduzeće Križevci uredilo je nogostupe prema Željezničkoj stanici, u naselju Matije Gupca, a također su obnovili asfalt na ulicama kao i parku na Nemči-

ćevom trgu.²⁹ U kolovozu je uređen Trg bana Lackovića.³⁰ Također je u kolovozu 1986. započela gradnja pročišćivača vode na Željezničkoj stanici.³¹ U 1986. godini donijet je srednjoročni plan za komunalne djelatnosti gdje se predviđa gradnja vodovoda i kanalizacije.³² Skupština općine Križevci donijela je Društveni plan razvoja u razdoblju 1986. - 1990. u kojem je predviđen nastavak gradnje vodovoda Vratno - Križevci. Odluka o programu uređenja novog naselja Breza donijeta je 19. II. 1987. Komunalno poduzeće uređivalo je drvored prema Željezničkoj stanici.³³ Komunalnom poduzeću Križevci ponovno je 10. VII. 1987. vraćena uprava nad gradskim bazenima.³⁴ Skupština općine Križevci donijela je zaključak da je radi povećanja komunalne djelatnosti potrebno jačati Komunalno poduzeće Križevci i to materijalno i kadrovski.³⁵

SIZ-u za Komunalne djelatnosti podnijet je izvještaj o gradnji vodovoda Vratno - Križevci čime je završila druga faza u izgradnji vodovoda. Tijekom 1988. donose se uobičajeni financijski izvještaji o komunalnim djelatnostima. SIZ za komunalne djelatnosti je 1989. dao Komunalnom poduzeću, zemljište bez naknade, a donio je i odluke o komunalnoj naknadi.³⁶

Komunalno poduzeće Križevci uspjelo je za sezonu 1989. osposobiti bazene za kupanje, a Skupština općine Križevci zaključila je ugovor s Komunalnim poduzećem o održavanju bazena u sezoni i izvan sezone. SIZ- fizičke kulture mora izraditi programe za upotrebu bazena.³⁷

Skupština općine Križevci donijela je 8. XII. 1989. odluku o organiziranju javnog poduzeća Komunalno poduzeće d.o.o.Križevci.³⁸

Gradsko vijeće Križevaca 27. I. 1994. imenovalo je Upravni odbor Komunalnog poduzeća, u

27 Državni arhiv Bjelovar fond SIZ-a za komunalne djelatnosti Križevci

28 Službeni vjesnik općine Križevci., XIX/1983. br.5. str. 96.-98.

29 Hemeroteka Gradske knjižnice Križevci, Večernji list, 20. VIII. 1986. Svi članci iz novina su iz Hemeroteke knjižnice u Križevcima kojoj se zahvaljujem na ustupljenim materijalima. Sve članke potpisao je Ottone Novosel.

30 Večernji list, 26. VIII. 1986.

31 Večernji list, 25. VIII. 1986.

32 Službeni vjesnik općine Križevci., XXII/1986. br.10. str. 272.

33 Večernji list, 23. III. 1987.

34 Službeni vjesnik općine Križevci. XXIII/1987.br.7. str. 308.-309.

35 Isto, XXIII/1987, br.12. str. 12.-13.

36 Državni arhiv u Bjelovaru fond SIZ Komunalne djelatnosti.

37 Službeni vjesnik općine Križevci, XXV/ 1989. br.6. str. 201.-202.

38 Isto, XXV/1989. br.8. str.250.-252.

koji su ušli: Marijan Pongrac, Goran Gregurek, Stjepan Španić, Željko Husinec i Anton Beti.³⁹

Početkom 1997. godine Komunalno poduzeće dobilo je kredit od Zagrebačke banke za nabavu kompaktora, stroja za sabijanje smeća, te rovokopača.⁴⁰

Gradsko vijeće grada Križevaca je 12. XI. 2002. razriješilo dužnosti u Upravnom odboru Komunalnog poduzeća Darka Korena, Zdravka Gašparovića, Ivana Matušina, Marijana Belanija i Dejana Špoljara, te u Upravni odbor imenovalo: Davora Konfica kao predsjednika, Vilima Jurića, Krunoslava Ružića, Ivana Jedvaja i Ivana Matušina.⁴¹

Gradsko poglavarstvo Grada Križevaca je na sjednici održanoj 12. XII. 2002. godine donijelo odluku o komunalnim djelatnostima u gradu. Tako je Komunalno poduzeće Križevci zaduženo za:

- opskrbu pitkom vodom
- odvodnju u pročišćivanje otpadnih voda
- održavanje čistoće
- odlaganje komunalnog otpada
- održavanje groblja
- obavljanje pogrebnih poslova u skladu s odlukama o grobljima
- održavanje tržnice na malo
- upravljanje i organizacija poslovanja na stočnom sajmu. Iste godine 2002. donijet je i novi Komunalni red grada.⁴² Komunalno poduzeće podiglo je kredit 2003. kod Poslovne banke za dovršenje i preuređenje glavnog voda vodovoda Vratno - Križevci i za nabavu dva vozila, jednog za odvoz kućnog smeća i jednog za odvoz kontejnera.⁴³

Gradsko vijeće Grada Križevaca je 12. XII. 2001. donijelo program za građenje objekata i uređenje komunalne infrastrukture u gradu Križevcima za razdoblje 2002.-2005.godine. Prema programu za javne površine, određeno je uređenje

nogostupa po ulicama, određena su sredstva za uređenje mrtvačnice na Gradskom groblju, zatim dovršenje vodoopskrbnog sustava Greberanec i zamjena dionice cjevovoda Vratno - Križevci; nastavak gradnje kolektora Vrtlin te izrada projekta za sanaciju postojeće deponije smeća.⁴⁴

VODOVOD

Prije gradnje vodovoda postojala je u gradu Križevcima kanalizacija i javni bunari.

Tijekom 1953. godine izgrađena je kanalizacija u Posavčevoj, Gundulićevoj, Supilovoj te Preradovićevoj ulici i ispred Željezničke stanice. Tijekom 1953. izgrađena su četiri javna bunara, zatim šest betonskih sekova za javne bunare, također se vrše popravci na javnim bunarima. Inicijativa za izgradnju vodovoda postojala je još od 1952. godine. Projektiranju se prišlo nakon dobivenih sredstava od Republike Hrvatske.

Prva sjednica 1958. bila je vrlo značajna. Naime, Tomica Herceg predložio je neophodnost gradnje vodovoda, a Ivan Hitrec je podržao ovaj prijedlog jer da se troše velika sredstva za održavanje javnih bunara. U vezi s tim predlagala se i gradnja kanalizacije te uređenje tržnice.

Na kraju 1958. već je podnijet izvještaj o izvršenim pregradnjama za izgradnju vodovoda u gradu. Vodovod bi se trebao graditi u pet faza:

- I. faza. Kopanje prvog bunara do 15. II. 1959.
- II. faza. Izgradnja kaptaze (4 bunara) i pumpne stanice sa sabirnim bunarom do kraja 1959.
- III. faza. Vodotoranj i tlačni vod
- IV. Postrojenje za crpnu stanicu i glavni opskrbni vod do kompleksa JNA
- V. Razvodna mreža

Izvori financiranja su Narodni odbor Kotara Križevci, Narodni odbor Općine Križevci, do-

39 Isto, XXXIX/1994, br.1. str.14.

40 Večernji list, 23. I. 1997.

41 Službeni vjesnik grada Križevaca. 48/2002.

42 Isto, 49/2003br.2.str. 30.

43 Isto, 49/2003.br.2.str.39

44 Isto,47/2001.br7.str.212.-213.

brovoljne radne akcije i Republički fond za kreditiranje stambene izgradnje - zajam.

Inicijativni odbor nije raspolagao sredstvima da bi izvršio istraživačke radove na naučnoj i eksperimentalnoj bazi. Zbog tih razloga glavni projekt vodovoda izrađen je na osnovi geološko-hidroloških studija i pretpostavki prof. Poljaka. On je istraživao bunare u Vrtlinu i u Koruškoj. Taj projekt je dovršen 1959. i poslan na reviziju republičkoj komisiji, koja ga je odobrila pod uvjetom da se izvedu istražni radovi. Odmah u siječnju 1959. godine prišlo se geološko-hidrološkim istraživanjima koja su povjerena tada najboljoj tvrtki za takve radove, tvrtki "Geoistraživanja". Istraživački radovi obuhvatili su čitavo područje Kalnika i Križevaca. Nakon istraživanja dobiveni su zadovoljavajući rezultati u slivu potoka Koruške, Vrtlina, i Glogovnice. Istraživački radovi definitivno su završeni 15. IV. 1960. i dali su garanciju za sigurno snabdijevanje tehničkom i pitkom vodom. Ta su otkrića bila obećavajuća za razvoj industrije kao i poboljšanje higijenskog standarda stanovništva. Ovim istraživanjima morao se prilagoditi glavni projekt. Projektiranje su provodili Branko Horvat i Zdenko Mataković.

Narodni odbor Općine Križevci, odlučio je da izgradnju vodovoda poveže sa izgradnjom kanalizacije. Grad raspolaže s oko 60% kanalizacije. Međutim, odlučeno je da se prema urbanističkom planu napravi kanalizacija za čitav grad. Projekt-kanalizacija povjeren je poduzeću "Radnik". Projekt je trebao biti gotov do 1. VIII. 1960.

U srpnju 1961. Savjet za komunalne poslove održao je važnu sjednicu gdje je predloženo sklaпанje neposredne nagodbe za gradnju vodotornja na silosu poduzeća "Mlinar". Odbor za izgradnju vodovoda obavio je svoju ulogu te je Savjet za komunalne poslove 7. VII. 1961. donio odluku da se on ukine. Savjet za komunalne poslove donio je na istoj sjednici, još jednu značajnu odluku: da se svi radovi oko izgradnje vodovoda ustupaju Gradskom Komunalnom poduzeću Križevci.

Da bi se prišlo planiranju i projektiranju kanalizacije, potrebno je bilo izvršiti neke predradnje:

- a) Izraditi plan grada Križevaca od groblja do željezničke stanice u omjeru 1: 12880.
- b) Izraditi uzdužni profil od groblja lijevom i desnom stranom Markovićeve ulice. Zatim dalje paralelno s kanalom Koruška sve do Glogovnice, zatim od Koprivničke ulice do Mesne industrije i od Šumarije do Koruške
- c) Prikupiti podatke o vodostaju Glogovnice i izračunati prosječni kapacitet Glogovnice.

Za kontakte s izvođačima radova bili su zaduženi Vjekoslav Smeh i Ivo Pomper. Izvođači su bili "Geoistraživanja" Zagreb, "Monter" Zagreb, "Industrogradnja" Zagreb, "Radnik" Križevci, "Svjetlost" Križevci i "Elektra" Križevci.

Godine 1957. dovršena je izgradnja vodovoda od Koruške ulice do kasarne JNA. Dva bunara u Trsteniku uređena su za gradski vodovod 1960. godine. U periodu od 1961. do 1962. napravljen je tlačni vod, crpna stanica i prvi potrošači su dobili vodu. U 1963. godini priključeno je na vodovodnu mrežu 111 potrošača.⁴⁵

Godine 1964. Skupština općine Križevci je donijela odluku da se vodovod grada Križevaca da na upravljanje, bez naknade, Komunalnoj ustanovi Križevci. Tijekom 1965. Skupština općine Križevci razmatrala je uglavnom pristojbe za priključenje na vodovod i kanalizaciju.

Općina Križevci zadužila se kod Komercijalne banke i štedionice u Koprivnici za izgradnju vodovoda i kanalizacije na period od 1967. - 1970.⁴⁶ Skupština općine Križevci donijela je odluku o zaštićenim područjima vodovoda grada Križevci u Trsteniku i Koruškoj.⁴⁷

Komunalni fond rukovodio je većinom aktivnosti 70-ih godina koje su se odnosile na komunalne djelatnosti, i ovdje donosim kratki pregled aktivnosti Fonda.

45 Državni arhiv Bjelovar, fond Skupštine općine Križevci. Sig. 306.

46 Službeni vjesnik općine Križevci, VI/1967, br.9. str.208.

47 Isto, III/1964. br. 5. str. 130.

Zadatak Komunalnog fonda bila je briga oko uređenja Gradskog zemljišta, unapređenje komunalne službe, održavanje izgradnja i rekonstrukcija komunalnih objekata i drugih objekata društvenog i osobnog standarda, te održavanje zelenih površina i javne čistoće na području grada Križevaca.

Aktivnosti na realizaciji Programa Fonda po godinama od 1969. do 1975.

U 1969. godini Fond je sudjelovao u izgradnji vodovodne i kanalizacijske mreže, u dovršenju radova na bazenu, u održavanju čistoće i zelenih površina u gradu te održavanju javne rasvjete.

Godine 1970. pažnja je usmjerena na uređenje Gradskog zemljišta, održavanje, izgradnju i rekonstrukciju komunalnih objekata te podmirenje tekućih obaveza i obaveza iz ranijih godina.

Od funkcionalnih rashoda Fonda, koji su u ovoj godini najveći, dio se odnosio na održavanje zelenih površina od kojih se održavalo 6 parkova u površini 82.000 m² te na održavanje i čišćenje dijela gradskih ulica u dužini od 26 km, odnosno 156.000 m², u koju svrhu je nabavljena i oprema.

Za nastavak izgradnje Sportsko rekreacijskog centra uloženo je 292.425,35 dinara, a u izgradnju plinske stanice 480.000,00 dinara.

Iz ostatka raspoloživih sredstava podmirene su obaveze za redovnu djelatnost Fonda i otplate kredita.

U 1971. godini iz raspoloživih sredstava Fonda relativno najveći dio uložen je u investicijske rashode. Iz ovih sredstava nabavljen je stroj za čišćenje ulica, otkupljeno zemljište za novo sajmište, otkupljeno i uređeno zemljište za gradilišta, izvršena regulacija potoka Vrtlin, otkupljeni su objekti radi uređenja Rekreacijskog centra.

Za izgradnju kanalizacijske mreže uloženo je 215.575,00 dinara, a u izgradnju vodovodne mreže 260.940,75 dinara.

Iz preostalih sredstava izgrađeno je 1460 metara nogostupa, podmireni su funkcionalni rashodi u iznosu od 436.099/80 dinara, dati krediti

radnim organizacijama za izgradnju plinovoda i vodovoda.

S obzirom na skromne prihode i obaveze u 1972. godini, koje terete Fond iz ranijih godina, nije se ulazilo u veće investicijske zahvate. Iz raspoloživih sredstava podmirene su obaveze prema kreditorima. Fond je sudjelovao u vodoistražnim radovima sa 300.000,00 dinara i regulaciju potoka Vrtlin 70.000,00 dinara.

Tokom 1973. i 1974. godine provodila se sanacija Fonda pa su sredstva uglavnom usmjerena na podmirenje obaveza koje su se plaćale po redoslijedu dospelosti, uz financiranje tekućih funkcionalnih rashoda na održavanju čistoće grada, zelenih površina, kupališta i javne rasvjete.

U ovom su se razdoblju ostale aktivnosti Fonda provodile kroz program uređenja Gradskog zemljišta, a odnosile su se na izradu urbanističkih planova, otkup i uređenje zemljišta za individualnu i društvenu stambenu izgradnju objekata zajedničke komunalne potrošnje vodovod, kanalizacija, ceste i javna rasvjeta.

S problemom sanacije Fonda ulazi se i u 1975. godinu s još nešto obaveza koje je trebalo podmiriti. Podmirenjem ovih obaveza u I. polugodištu, kao i obaveza za otkup i uređenje građevinskog zemljišta, Fond usmjerava svoju aktivnost prema usvojenom Programu rada.

U ovoj godini djelatnost Fonda proširuje se i na područje cijele općine, davanjem učešća mjesnim zajednicama za financiranje javne rasvjete i za ostale komunalne aktivnosti u okviru predviđenih sredstava.

U izvještajnom periodu 1967. - 1975., nakon izvršenih radova na izgradnji i održavanju komunalnih objekata, možemo konstatirati da je Komunalni fond grada Križevci svojim sredstvima i sredstvima drugih radnih organizacija i građana ulagao sva sredstva u izgradnju kanalizacije, iz čega se vidi da je:

1. izgrađeno je 6.274,5 metara kanalizacijske mreže na kojoj je priključeno 856 domaćinstava i ostalih korisnika
2. izgrađeni su glavni kolektori kanalizacije u Zagrebačkoj ulici i potoku Vrtlinu

3. izgrađeno je 6.638 metara vodovodne mreže na koju je priključeno 1340 domaćinstava i ostalih korisnika. Djelomično je izvršeno preseljenje sajmišta na novu lokaciju kod Željezničke stanice
4. izgrađena je stanica za butan plin i započeta plinifikaciju grada
5. ulagana su sredstva u vodoistražne radove na širem području općine, a posebno je ispitano područje na lokaciji Dubovec - Pavlovec koje obuhvaća 5 bušenih bunara
6. za potrebe boljeg snabdijevanja grada vodom, nabavljen je i ugrađen na vodo-crpnoj stanici generator i automatska signalizacija
7. vršeno je čišćenje javno prometnih i zelenih površina u gradu, u okviru za to predviđenih sredstava, a za odvoz smeća nabavljeno je specijalno vozilo, a za čišćenje ulica i nogostupa motorni čistač
8. paralelno s izvedbom modernizacije ulica u gradu djelomično su izgrađeni i objekti površinske odvodnje, rubnjaci, rizoli, vodoplovke
9. u sklopu uređenja sportsko rekreacijskog centra prišlo se rekonstrukciji nogometnog igrališta s atletskom stazom, a zbog higijenskih potreba na Gradskom kupalištu izgrađena je nova strojarnica sa suvremenim filterom za pročišćavanje vode u bazenima
10. poboljšana je i proširena nisko naponska elektro-mreža i javna rasvjeta, što se naročito odnosi na novi centar grada i novo formirana stambena naselja
11. u svrhu izgradnje novih privrednih objekata i uređenja grada prema novom urbanističkom planu, otkupljene su i otklonjene određene stambene i gospodarske zgrade, kao i neki privredni objekti koji su svojim položajem onemogućavali provedbu zacrtanog razvoja grada

12. izvedeno je 14-60 metara nogostupa i to na onim mjestima u gradu gdje je to bilo neophodno zbog sigurnosti pješaka ili je jedino po njima omogućen prilaz kućama
13. izvršeno imenovanje i obilježavanje novo formiranih ulica u gradu kao i nova nomenklatura kućnih brojeva.⁴⁸

Godine 1969. iskopana su dva nova bunara i ugrađene su potopne pumpe.

Obavljena je prva rekonstrukcija vodovoda kada je napušten sistem teglica. Ugrađene su pumpe u bunare. Suvremena signalizacija u Trsteniku ugrađena je 1971. Postepeno se ugrađuje generator na crpilištu, te se radi na modernizaciji vodovoda. Zbog povećanja broja potrošača, izvedena je rekonstrukcija crpilišta Trstenik te je napravljen vodospremnik Bukovje.

Godine 1973. dužina vodovodne mreže u gradu iznosila je 12. 000 metara. Vodovodnom mrežom obuhvaćena je skoro svaka ulica. Međutim, već krajem šezdesetih godina zbog povećane potrošnje došla je u pitanje opskrba vodom privrede i stanovništva, jer kapaciteti nisu mogli podmiriti potrebe. Zbog toga se u 1970. godini vrše intenzivna istraživanja novih crpilišta na lokaciji Dubovec - Pavlovec.

Interesantno je da je došlo do gradnje manjih vodovoda po selima.

Povećanje broja priključaka na oko 1600 potrošača do 1979. godine, uzrokovalo je česte nestašice vode. Godine 1981., kada se još nije poznavalo izvorište Vratno, potpisan je tzv. samoupravni sporazum sa 73 križevačke tvrtke o rekonstrukciji vodovoda Trstenik, izgradnji regionalnog vodovoda "Drava" i izgradnji kolektora Vrtlin.⁴⁹

U 1984. godini nastavljeni su radovi na rješavanju vodoopskrbe vodom stanovništva grada i dijela općine, kao i industrije iz crpilišta u Vratnu, gdje su prema istražnim radovima koji su vršeni u 1983. godini pretpostavljene znatne rezerve vode.

48 Državni arhiv Bjelovar, Fond SIZ za komunalne djelatnosti, sig. 529.

49 Službeni vjesnik općine Križevci, XVII/1981, br.2. str.36-39.

Godine 1983. izbušen je bunar i na dubini od 453 m pronađena voda u pretpostavljenoj količini od 60 l/sek. Iste godine izgrađen je bunar, izvršeno je 15-dnevno probno crpljenje i ugovorena je izrada projektne dokumentacije za crpilište i glavni cjevovod do Križevaca.⁵⁰

Prema Programu izgradnje vodovoda "Vratno" u 1984. godini predviđeni su sljedeći radovi:

- nastavak istražnih radova, geoloških i hidroloških
- otkup zemljišta za crpilište
- početak izgradnje crpilišta "Vratno"
- izgradnja trafostanice i elektro-mreže
- početak izgradnje glavnog opskrbnog cjevovoda "Vratno" - Križevci
- izrada projektne dokumentacije za vodovod "Vratno" - Kalnik.⁵¹

Radi ostvarenja programa prišlo se vodoistražnim radovima na lokaciji Vratno. Počinju zemljani radovi na postavljanju dvadeset kilometara cjevovoda od Vratna do Križevaca. U zimi 1985. gradski vodovod će se priključiti na nove izvore pitke vode, nedavno otkrivene u Vratnu, na obroncima Kalnika. Prema svim istraživanjima i proračunima "Vratno" će samo iz jednog zdenca davati 60 litara vode u sekundi, što je dvostruko više od sadašnje opskrbe s vodo-crpišta u gradu. Osim Križevaca osigurat će se dovoljne količine vode i za opskrbu naselja Kalnik,⁵² a iz grada se namjerava produljiti cjevovod do sedam kilometara udaljenog Žabna, koje također oskudijeva vodom. Novi križevački vodovod izgrađuje se samodoprinosom građana triju gradskih mjesnih zajednica, sredstvima SIZ-a za komunalne djelatnosti i uz pomoć Republičkog fonda za razvoj nedovoljno razvijenih krajeva SRH. Također se istovremeno gradi odvojak vodovoda prema selu Kalnik.⁵³ SIZ za komunalne djelatnosti povjerio je projekt vodovoda "Vratno" poduzeću "Geotehnika," Zagreb. Utvrđeno je

također da trasa ide od rezervoara "Vratno" iz bunara B1 dolinom Koruške ceste do Varaždinske ceste i rezervoara Graberanec. Od Greberanca dolinom Koruške ceste do crpilišta Trstenik i rezervoara Bukovje. Skupština općine Križevci najprije je potvrdila ovu trasu, a onda je donijela točan plan izgradnje vodovoda "Vratno" - Križevci u četiri faze.

Ove godine, 30. rujna 1985., donijeta je i odluka o vodozaštitnom području "Vratno".

Svi objekti na užem vodozaštitnom području za odlaganje, gnoja, smeća, organskih i neorganskih tvari i otpadaka industrije, zanatske i poljoprivredne proizvodnje, moraju u roku od godine dana od stupanja na snagu ove odluke, biti izvedeni od vodonepropusnog materijala.⁵⁴

Na sjednici Skupštine općine Križevci 25. X. 1985. usvojen je izvještaj o izgradnji vodovoda "Vratno" - Križevci u kojem se naglašava uloga Komunalnog poduzeća oko izgradnje vodovoda. U izvještaju se navodi da su svi radovi do sada uspješno završeni.⁵⁵

Dio vodovoda je otvoren 29. XI. 1985. Svečana degustacija je održana u Smičiklasovoj ulici na spremniku vode.⁵⁶ Godine 1985. izgrađen je gravitacijski cjevovod u dužini od 13 kilometara kao i cjevovod od crpilišta "Vratno" do sela Kalnik. U rujnu 1986. intenzivira se gradnja kolektora Vrtlin.⁵⁷ Izgrađena je komora koja je omogućila da ovo crpilište i cjelokupni sistem budu pušteni u pogon 1987. godine. Ovim radovima osigurano je snabdijevanje grada vodom. Radovi su nastavljeni dalje na izgradnji rezervoara "Kalnik" koji je omogućio da se u većini potkalničkih i kalničkih sela riješi problem pitke vode. Izgrađeno je ukupno 60 kilometara vodovoda i priključeno oko 2500 potrošača. O izgradnji objekata i uređaja za opskrbu grada vodom imamo izvješće koji je podnijela Komisija za izgradnju vodovoda SIZ-u za Komunalne djelatnosti Križevci. U 1987. godini dovršava se II. faza izgrad-

50 Večernji list, 5. XII. 1984.

51 Državni arhiv Bjelovar, SIZ- za Komunalne djelatnosti sig. 529.

52 Večernji list, 16. VII. 1985.

53 Hemeroteka gradske knjižnice "Franjo Marković" Križevci, Otone NOVOSEL, Izvori u Vratnu, Večernji list, 17. VI. 1985. vidi i Večernji list, 15. V. 1985.

54 Državni arhiv Bjelovar SIZ- komunalne djelatnosti sig. 529.

55 Službeni vjesnik općine Križevci, XIX/1985, br.10. str. 315.-316.

56 Otone NOVOSEL, Izvori u Vratnu, nav.dj.

nja vodoopskrbnog sistema u kojoj su planirani sljedeći radovi:

a) Izgradnja prekidne komore u "Vratnu" R-1 s potrebnim strojarskim i električnim postrojenjem te automatikom, izgradnja spojnog cjevovoda od bunara do prekidne komore dužine 360 metara.

b) Izgradnja spojnog cjevovoda od rezervoara u silosu "Mlinar" dužine 500 metara.

Radovi na izgradnji prekidne komore započeti su u VII. mjesecu 1986. godine i u toj su godini izvedeni pripremni radovi za izgradnju II. faze vodoopskrbnog sistema i to: otkup zemljišta, izgradnja pristupnog puta, izgradnja trafostanice, izgradnja cjevovoda od bunara do prekidne komore i natrag te spojnog cjevovoda od rezervoara u Križevcima, kao i građevinski radovi na prekidnoj komori u Vratnu.

U 1987. godini nastavljeno je s dovršenjem građevinskih i obrtničkih radova na prekidnoj komori i ugradnjom strojarske opreme, elektroopreme i automatike, kao i spoja u rezervoaru i silosu "Mlinar". Ranije izgrađeni cjevovod je ponovno dezinficiran, izvršeno je ponovno kemijsko i bakteriološko - radiološko ispitivanje vode te je voda iz bunara u Vratnu puštena je u rezervoar u Križevcima 27. VII. 1987. U IX. mjesecu 1987. godine voda iz crpilišta u Vratnu puštena je u vodovodnu mrežu Križevaca i šest mjeseci bit će crpilište i ostala postrojenja u probnom radu, nakon čega će se voditi kao osnovno sredstvo Komunalnog poduzeća.

Dovršenjem druge faze vodoopskrbnog sistema kao i proširenjem gradske vodovodne mreže snabdijevanje vodom grada Križevaca riješeno je za dulje razdoblje.

Istovremeno je stvorena mogućnost da se iz crpilišta u Vratnu snabdijevaju vodom usputna naselja Helena, Žibrinovec, Bočkovec, kao i čita-

vo potkalničko područje od Vratna do Dropkovca, a ukupna dužina opskrbnog cjevovoda iznosi 13,5 kilometara. Za ostvarenje te mogućnosti do sada je izgrađeno 4,5 km opskrbnog cjevovoda "Vratno" - Kalnik, a u izgradnji je rezervoar R-II u Kalniku.⁵⁸ O gradnji i završetku ovoga vodovoda izvještavali su i mediji. Nakon što je presječen glavni dovod za vrijeme gradnje kolektora, postavilo se pitanje kada će biti gotov vodovod iz Vratna. Zdravko Gašparović koji je tada bio zadužen za praćenje izgradnje vodovoda dao je intervju o tijeku radova na prekidnoj komori.⁵⁹

U srpnju 1987. završena je druga faza izgradnje vodovoda "Vratno" u pravcu grada i okolnog prostora.⁶⁰ Radi očuvanja kvalitete podzemnih voda tijekom 1986. prišlo se je izgradnji gradskih kolektora Vrtlin i Koruška. Također se radi na izgradnji magistralnog kolektora za pročišćivanje otpadnih voda.⁶¹ U studenome 1987. dovršena je prva faza izgradnje.

U 1988. godini gradnja kanalizacije i pročišćivača se nastavila.⁶² Odluka o organiziranju javnog poduzeća "Komunalno poduzeće" donijeta je na sjednici skupštine općine 6. XII. 1990. godine, U Odluci se uglavnom nabrajaju one djelatnosti poduzeća koje smo već ranije naveli.⁶³ Godine 1991. Skupština općine Križevci donijela je odluku po kojoj Komunalno poduzeće vodi brigu o komunalnom otpadu.⁶⁴

Skupština općine Križevci dala je suglasnost na plan razvoja Komunalnog poduzeća 16. VII. 1992. godine.⁶⁵

Tijekom 1993. godine uglavnom su donesene odluke o cijenama komunalnih priključaka. Gradsko poglavarstvo donijelo je neke izmjene glede organizacije Komunalnog poduzeća.⁶⁶

Tijekom 1995. godine intenzivno se radilo na proširenju sekundarne vodovodne mreže u Kal-

57 Večernji list, 27. i 28. IX. 1986.

58 Državi arhiv Bjelovar SLZ- Komunalne djelatosti. sig. 529.

59 Večernji list, 10. VI. 1987.

60 Isto, 24. VII. 1987.

61 Isto, 13. XI. 1987.

62 Isto, 16. VIII./1988.

63 Službeni vjesnik općine Križevci XXVI/1990. br.9. str. 220.-221.

64 Službeni vjesnik općine Križevci XXVII/1991. br.6. str. 158.

65 Isto, XXVII/1992. br.6. str. 88.

66 Isto, XXVIII/1993, br.10. str. 128.

ničkoj ulici, u Cubincu i Ulici Petra Krešimira IV.⁶⁷

Direktor Stjepan Čut pri ponovnom dolasku na čelo Komunalnog poduzeća imao je veliki problem u pogledu odlaganja otpada u Lepušićevoj ulici, koji je kasnije, zahvaljujući Komunalnom poduzeću, uspješno ostvaren.⁶⁸

Gradnja kolektora "Koruška" nastavlja se i u 1995. godini. Gradi ga poduzeće "Radnik", a investitor je Komunalno poduzeće.⁶⁹

Tijekom 1996. Komunalno poduzeće nastavlja graditi sekundarnu vodovodnu mrežu u Gundulićevoj ulici, Radničkom dolu, Pušci i Karanama.⁷⁰

Također se nastavlja gradnja vodovoda Vratno - Križevci i gradnja kolektora "Koruška".⁷¹

Gradsko vijeće grada Križevci donijelo je 20. II. 1997. odluku o prihvaćanju Programa i projekta izgradnje rezervoara "Greberanec", zapremine 2000m³, s povratnim cjevovodom dužine 1360 m.⁷²

Tijekom 1997. nastavlja se gradnja vodospremnika u Graberancu.⁷³ Tijekom 1998. godine Komunalno poduzeće je imalo problema s vodovodom "Vratno" - Križevci, i sa čišćenjem snijega.⁷⁴

U sastavu Radne jedinice Vodovod vrše se radovi na održavanju kanalizacije koja je u starom dijelu grada starija od samog vodovoda. Također je osnovana unutar poduzeća radna jedinica Hidrogradnja. Zadatak ove jedinice je pružanje usluga popravka, održavanja, rekonstrukcije unutarnje i vanjske vodovodne instalacije i mreže. Ova jedinica je bila financijski vrlo uspješna i izvrsno je nadopunjavala osnovnu djelatnost poduzeća za proizvodnju i distribuciju vode.

Početkom 1997. godine Komunalno poduzeće dobilo je kredit od Zagrebačke banke za

nabavu kompaktora, stroj za sabijanje smeća, te rovokopača.⁷⁵

SJEDIŠTA KOMUNALNOG PODUZEĆA

Prvotno sjedište ove organizacije nalazilo se u jednoj prostoriji gradske vage na sajmištu koje se tada nalazilo na sadašnjoj lokaciji Doma zdravlja. Na ovoj lokaciji nalazilo se sjedište od 1954.-1955. Potom se preselila u gostionicu Ranogajec, na području današnje "Elektre". Od 1956. do 1965. sjedište Komunalnog poduzeća bilo je na Nemčićevom trgu br. 7, današnja zgrada Crvenoga križa.

Nakon što se rasformiralo poduzeće "Sloboda" i Stočarska zadruga, Komunalnom poduzeću dodijeljena je zgrada klaonice u Gundulićevoj ulici, gdje je zatim izgrađeno priručno skladište i ostali poslovni prostor za potrebe radne organizacije. Uprava poduzeća preselila se ovdje iz prostorija tržnice na Nemčićevom trgu.

Godine 1966. Komunalno poduzeće Križevci uselilo je u raniju zgradu Zavoda za zapošljavanje. Na toj je lokaciji djelovalo do 2006. godine, a sada se nalazi u novim prostorijama na mjestu nekadašnjeg starog "Javora".

ORGANIZACIJA KOMUNALNOG PODUZEĆA

Na početku svojeg rada Komunalno poduzeće imalo je 16 zaposlenih: u upravi su bila tri zaposlenika, na tržnici i sajmu dva, za parkove i groblje pet zaposlenih i u čistoći šest. U tijeku prve godine, za rad tadašnjoj Komunalnoj ustanovi, dodijeljen je jedan par konja od Gradskog narodnog odbora. Također je zaposleno i nešto novih radnika tako da je bilo ukupno dvadeset četvero zaposlenika.

67 Večernji list, 6. I. 1995.

68 Isto, 28. II. 1995.

69 Isto, 9. III. 1995.

70 Isto, 6. VII. 1996.

71 Isto, 31. X. 1996.

72 Službeni vjesnik grada Križevci XXXII/1997. br.7. str. 145.

73 Večernji list, 22. VII. 1997. i 4. XI. 1997.

74 Isto, 23. XI. 1998.

75 Isto, 23. I. 1997.

Narodni odbor je potvrdio 29. travnja 1957. Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u Gradskoj komunalnoj ustanovi.

Evo dijela pravilnika:

Na temelju čl. 29. Pravilnika o organizaciji i poslovanju Gradske komunalne ustanove u Križevcima Savjet Gradske komunalne ustanove Križevci, donosi sljedeći

PRAVILNIK o sistematizaciji radnih mjesta, dopunskih plaća i položajnih dodataka radnika i službenika Gradske komunalne ustanove u Križevcima.⁷⁶

U sljedećem razdoblju 1957. - 1962. dolazi do daljnje izgradnje vodovoda što je dovelo do zapošljavanja novih radnika. Tako se broj zaposlenih popeo na pedeset. U tom razdoblju formirane su nove službe: dimnjačarska, električarska, pogrebni zavod, te radionice u Gundulićevoj ulici.

Novi Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u Komunalnom poduzeću donijet je 23. VII. 1958.⁷⁷

Godine 1963. postavljena je nova organizacija. Sve usluge islužbe djelovale su i realizirale svoj rad u sljedećim programima: 1. Vodovodne usluge s hidroregulacijom, 2. Kanalizacija s niskogradnjom, 3. Tržnica i sanitarne usluge, 4. Zelenilo i groblje, 5. Vozno-strojni park i radionica i 6. Uprava sa skladištem.

PREGLED RUKOVODITELJA KOMUNALNOG PODUZEĆA

Ime i prezime rukovoditelja Komunalnog poduzeća	Vrijeme dužnosti
Ivo Hitrec	1.I.1954. - 31.XII.1956.
Ivan Rubaš	1.I.1957. - 31.X.1959.
Momčilo Karadžić	1.XI.1959. - 30.IV.1962.
Drago Tremski	1.V.1962. - 31. X.1962.
Stjepan Kunić	1. XI. 1962. - 30. IV. 1971.
Zvonko Richter	1.V.1971. - 31.V.1980.
Stjepan Kunić	1. VI. 1980. - 31. XII.1987.
Stjepan Čut	1. I. 1988. - 31. XII.1990.
Stjepan Čokor	1.I.1991. - 31.XII.1993.
Stjepan Čut	7. IX.1994. - 2005.

76 Službeni vjesnik Kotara Križevci, III/1957, br.6. str. 6.-7.

77 Isto, IV/1958, br.13. str. 14.-17.

TRŽNICA I SAJMOVI

Tradicija sajмова u Križevcima duga je preko sedam stoljeća. Već u prvoj povelji iz 1252. godine o slobodnom kraljevskom gradu, koju je dodijelio ban Slavonije u vrijeme kralja Bele IV., govori se o sajmovima. Tijekom srednjeg vijeka sajamska trgovina bila je vrlo živa. Nakon zmiranja u vrijeme provale Turaka, život, a time i trgovina na sajmovima, ponovno je krenula u 17. stoljeću. U 18. stoljeću Križevci, uz prijašnje, dobivaju pravo održavanja dvaju godišnjih sajмова. Josip II. podijelio je 1780. pravo održavanja dvaju godišnjih sajмова, kojima su prethodili posebni mjesečni stočni sajmovi, a četiri godine kasnije još triju sajмова. Križevci su tako stekli pravo održavanja sajмова kroz cijelu godinu, a 1846. Ferdinand I. omogućio im je održavanje tjednog sajma. U 19. stoljeću sajmovi se održavaju između crkava Sv. Roka i Sv. Ladislava. Krajem 19. stoljeća u Križevcima se održavalo 12 sajмова (20. siječnja, 14. veljače, ponedjeljak prije Uskrsa, trećeg svibnja, utorak po Duhovima, 27. lipnja, 18. srpnja, 2. kolovoza, 14. rujna, 18. listopada, 11. studenog, te ponedjeljak prije Božića).

Stočni sajam odvijao se do sada na tri lokacije. Na prostoru današnjeg Doma zdravlja bio je do 1960. godine. Zatim se premješta na područje nekadašnjeg poduzeća "Čelik". Izgradnja sajmišta u Tomislavovoj ulici započela je 1953. godine, kada je i ograđeno, da bi se konačno preselio na današnju lokaciju iza Željezničke stanice. Komunalno poduzeće Križevci se u razdoblju 1960. - 1964. također brinulo o sajmovima u Svetom Ivanu Žabnu. Odlukom Skupštine općine Križevci 1978. sajmovi se održavaju dva puta mjesečno. Tržnica je također promijenila tri lokacije.

Mjesni Narodni odbor grada Križevaca je na sjednici od 15. III. 1949. donio odluku da se tržnica s Nemčićevog trga preseli na Trg bana Lackovića. Osnovana je i komisija za taj posao u koju su ušli: Milan Zorac, Rudolf Gregurek, Vjekoslav Zorko, Milan Šaško, Stjepan Šterger. Početkom 1957. godine Srpska pravoslavna crkva tražila je da se makne tržnica s prostora oko crkve jer da se oštećuje njihova crkva. Savjet je zaključio da se Srpska pravoslavna crkva mora sama

starati o održavanju svojega objekta i da se u sadašnjem trenutku ne može riješiti pitanje premještanja tržnice. Predloženo je Gradskoj komunalnoj upravi da konačno riješi pitanje tržnice u 1957. godini. Savjet predlaže Gradskoj komunalnoj ustanovi da se klupe za prodaju na sadašnjoj tržnici pomaknu malo dalje od crkve kako se ne bi koristio niti upotrebljavao uski prostor crkvenog zemljišta. Gradska komunalna ustanova neka stupi ponovno u vezu sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Križevcima za otkup tog objekta radi konačnog uređenja tržnice.⁷⁸ Na današnju lokaciju preseljena je 1965. kada je Komunalno poduzeće preuzelo bivše ugostiteljsko poduzeće Gradski podrum. Tada su uložena velika sredstva za adaptaciju i prilagođavanje ovoga objekta novijoj namjeni. Godine 1971. izvršeno je proširenje ovih prostora za 100 m². Izgrađena je nova samoposluga 1977. godine kako bi se dobio veći vanjski prostor za prodaju poljoprivrednih proizvoda. U razdoblju kada su se ovdje prodavali zanatski proizvodi, konfekcija, kućna radinost, ovaj prostor je bio premali kao i danas.

Upravni odbor Komunalnog poduzeća Križevci donio je 1998. godine Pravilnik o tržišnom redu.

Komunalno poduzeće na Gradskoj tržnici i sajmištu pruža slijedeće usluge:

- daje u zakup poslovne prostorije (izgrađene ili postavljene na tržnici i sajmištu),
- daje u zakup mjesta za postavu kioska i natkritih štandova te daje u zakup vlastite štandove,
- ustupa na dnevno, tjedno ili mjesečno korištenje prodajna mjesta - klupe,
- daje u zakup mjesečno ili godišnje skladišni prostor,
- ustupa na dnevno korištenje opremu (vaga, kolica)
- organizira prigodne i sezonske prodaje na, za to, predviđenim mjestima,
- pruža komunalne usluge (odvoz otpada, opskrba elek. energijom, vodom i odvodnjom, čišćenje tržnice i korištenje sanitarnog prostora).

Komunalno poduzeće pored pružanja tržišnih usluga održava tržišne objekte i prostore, uređaje i opremu, održava čistoću i provodi sanitarne mjere.⁷⁹

Križevačka groblja i parkovi

Groblja u srednjem vijeku nastaju uz crkve pa tako i u Križevcima. Tako imamo sigurne ostatke da je postojalo groblje oko crkve Sv. Križa do 1781. godine. Odavde se groblje seli uz crkvicu Sv. Florijana, pa zatim oko današnje Grkokatoličke katedrale, tj. tadašnjeg augustinskog i franjevačkog samostana. U šesnaestom stoljeću Križevci su postali utvrđeni grad s vojnom posadom. Godine 1553. Križevci su imali posadu od 400 vojnika. Prisustvo vojske, uglavnom njemačkog podrijetla, promijenilo je i strukturu grada. Glavna gradska ulica bila je velikim dijelom u rukama vojne uprave, gdje su u 16 zgrada stanovali oficiri. Osim komandne zgrade, spominje se zatvor, oružana s barutanom, sjenik i vojničko groblje uz crkvicu sv. Roka. Vojno groblje nalazilo se je na mjestu današnje kuće u Grdeničevoj br. 5.

Tijekom cijelog osamnaestog stoljeća spominje se u vizitacijama groblje oko Sv. Ladislava.

Danas još postoje ostaci starog židovskog groblja. Staro židovsko groblje nalazi se na južnom prilazu gradu sa strane Vrbovca na uzvisini nedaleko od crkve Majke Božje Koruške, u neposrednoj blizini crkve. Groblje je osnovano oko sredine 19. stoljeća, a napušteno je 1898. Od cijelog groblja koje je 1934. imalo 65 nadgrobničkih spomenika, danas je ostao mali broj. Spomenici su klesani od granita i pješčenjaka, a građeni su u tradiciji klasicizma, koji je prisutan na svim židovskim grobljima sjeverne Hrvatske.

Današnje centralno Gradsko groblje nastalo je potkraj 19. stoljeća 1898. a smješteno je na sjeveru grada, iza kapele Sv. Roka, a između cesta koje vode u Svetu Helenu i Glogovnicu.

Zanimljivo je da je jedna nadgrobna rimska stela nađena upravo na mjestu današnjeg groblja.

⁷⁸ Državni arhiv u Bjelovaru, signatura 306. Narodni odbor gradske općine Križevci

⁷⁹ Službeni vjesnik grada Križevaca, V/1998, br.5. str. 168.-170.

Uređeno je kao park gdje se obrezano grmlje stapa sa spomenicima. Na dijelu koji je uz cestu prema Svetoj Heleni izgrađene su arkade u historicističkom stilu koje je projektirao Stjepan Podhorski, a u njima su isključivo židovski grobovi. Gotovo svi grobovi na ostalom dijelu groblja imaju kamene spomenike od kojih se svojom plastičnošću i veličinom ističu spomenici: palim Židovima u Prvom svjetskom ratu, rad M. Sabljara u secesijskom stilu, zatim obitelji Strahinščak, J. Kučiću, Đuri Badovincu, A. Nemčiću, I. Hraniloviću.

Zavjetna kapela Sv. Roka bila je sagrađena, prema kanonskim vizitacijama, 1694. nakon velike epidemije kuge. No u svojem današnjem obliku ova mala jednostavna građevina od opeke, naglašena tek pročelnim zvonikom, potječe dijelom iz sredine 18. a djelom iz 19. stoljeća. Ono što kapeli Sv. Roka daje barokni karakter, njezin je urbanistički položaj. Podignuta je na sjevernom kraju Gornjega grada, na samom završetku ranije spomenutog planiranog poteza glavne ulice (na kojoj je i Sv. Ladislav) s orijentacijom svetišta prema sjeveru. Os joj se poklapa s osi navedene ulice. Značenje takvog specifičnog baroknog postavljanja arhitekture u prostoru, pojačano je zrakastim rasporedom prilaznih cesta iz Kalnika, Apatovca i Glogovnice, koje se s glavnom Gradskom ulicom spajaju upravo ispred južnog pročelja kapele Sv. Roka. Oko sredine 19. st. iza kapele smješteno je Gradsko groblje. Na kraju valja istaknuti da, iako je njezina likovna vrijednost relativno skromnija, njezina glavna arhitektonska vrijednost jest u odabranom položaju koji joj daje ulogu prostrane akcentuacije.

Grad je krajem 19. stoljeća imao 4 groblja: dva rimokatolička, jedno grkokatoličko oko katedrale i jedno uskoro napušteno židovsko. Tijekom 1953. godine izvršeni su slijedeći radovi u Križevcima u pogledu uređenja groblja i parkova:

1. izgradnja i uređenje parka na Nemčićevom trgu,
2. izgradnja i uređenje parka na Strossmayerovom trgu

3. izgradnja i uređenje parka ispred Željezničke stanice
4. izvršene su izmjere i snimanje terena za izgradnju parka u Markovićevoj ulici
5. izvršene su izmjere i snimanje terena za izgradnju parka ispred Gimnazije
6. zasađen je drvodred u Potočkoj ulici
7. izvršena je gradnja nogostupa na groblju u duljini od 300 metara.

Godine 1954. Komunalno poduzeće je imalo zadatak ispraćaja mrtvaca iz mrtvačnice. Istovremeno s osnivanjem Komunalnog poduzeća započela je svoj rad i radna jedinica Zelenilo i groblje koja vrši održavanje zelenih površina u gradu, pogrebne usluge, poslove uređenja groblja, izgradnju grobnica, prodaju pogrebne opreme i cvijeća.

Godine 1957. godine Gradska komunalna ustanova predložila je Savjetu za komunalne poslove da joj se povjeri obavljanje pogrebnih usluga na području općine Križevci. Savjet je jednoglasno zaključio:

1. odobrava se Gradskoj komunalnoj ustanovi obavljanje pogrebnih usluga na području općine Križevci
2. zbog osnutka pogrebne službe pri Komunalnoj ustanovi, prestat će radom Pogrebni zavod Čikoš Marije Ilotić i Ivana Tomašića iz Križevaca o čemu će načelnik Odjela za privredu tim vlasnicima izdati pismena rješenja.⁸⁰

Narodni odbor općine Križevci donio je 26. XI. 1957. odluku o osnivanju i uređenju groblja na području općine Križevci.⁸¹

Sljedeću odluku o upravljanju i redu na grobljima na području općine Križevci donio je Narodni odbor 31. V. 1962. godine. Iz odluke je vidljivo da grobljem upravlja Gradsko komunalno poduzeće. Ostale odredbe se uglavnom ponavljaju kao u Pravilniku i statutu iz 1957. godine.⁸²

Poduzeće Pogrebni zavod potpalo je pod Komunalno poduzeće 1962. godine Komunalno

80 Državni arhiv u Bjelovaru, signatura 306. Narodni odbor gradske općine Križevci Sjednica od 17. I. 1957. godine.

81 Službeni vjesnik kotara Križevci, III/1957. br. 26. str. 2-13.

82 Službeni vjesnik općine Križevci, I/1962. br. 5. str. 15.-19.

poduzeće vrši usluge gradnje grobnica. Za proširenje groblja izvršen je otkup zemljišta i nužno je nastaviti s uređenjem istoga. Za poboljšanje usluga 1985. je uređen objekt za prodaju cvijeća. Vozilo za prijevoz mrtvaca nabavljeno je 1972. godine. Te godine organizirana je grobljanska služba koja obavlja sve pogrebne usluge s prodajom kompletne opreme. Nabavljen je i razglas za ispraćaj mrtvaca. U sastavu te službe osnovana je i klesarska djelatnost kao i stolarska radionica za ove potrebe. Savjet za komunalno stambene poslove i urbanizam u sklopu Općine Križevci 13. IX. 1972. donio je odluku o proširenju Gradskog groblja i to 70 metara na sjever i 30 metara na istok.⁸³ Godine 1984. predsjednik SIZ-a Slavko Konfic podsjeća na obavezu Općine Križevci da mora popraviti arkade za koje su se obavezali nakon što su pregradili Sinagogu u Omladinski dom. Također je naglašeno da se odrede sredstva za gradnju mrtvačnice. Dio sredstava dat će Komunalno poduzeće, a dio SIZ-a. O tome imamo i izvještaj tadašnjeg direktora Komunalnog poduzeća Stjepana Kunića: Kao jedan od prvih problema kojeg moramo riješiti u ovoj godini (1984.) je sanacija zgrade mrtvačnice na groblju. Sanacija mrtvačnice nameće se već duže vrijeme, no zbog naglog utonuća stupova pred ulazom u zgradu, sanacija je postala hitna potreba, a za koju radna organizacija nema potrebnih sredstava. U prvoj fazi radova na sanaciji predviđeno je učvrstiti spomenute stupove, temeljito obnoviti fasadu zgrade i izmijeniti krovnište, koje je u jako ruševnom stanju. Za te potrebe prema načinjenom troškovniku trebat će osigurati najmanje 130 milijuna starih dinara. U vezi s prednjim problemom, obraćamo se Naslovu (SIZ-u za komunalne djelatnosti) s prijedlogom, da se u 1983. godini neutrošena sredstva za otkup zemljišta za

potrebe proširenja stočnog groblja (dalo samo Komunalno poduzeće) usmjere u 1984. godini za potrebe sanacije mrtvačnice.

Nakon uređenja vanjskog dijela mrtvačnice pristupit će se naredne godine unutrašnjoj adaptaciji, no da bi se to moglo, moramo prethodno osigurati drugi prostor, da se iz zgrade mrtvačnice iseli skladište pogrebne opreme. Za izgradnju tog skladišnog prostora sredstva ćemo sami osigurati iz naših izvora, ali u tom slučaju ne preostaju nam nikakva sredstva za sanaciju mrtvačnice. Stoga smatramo, da će naslov imati razumijevanja za naprijed dati prijedlog, tim više, što se ovdje radi o objektu općeg društvenog interesa.⁸⁴ Iste godine 1984. Skupština općine Križevci donijela je odluku o grobljima. U odluci se određuju pravila pokopa, pravila kako mora biti građena mrtvačnica, rečeno je da grobljem upravlja Komunalno poduzeće Križevci, točno je određeno kako groblje mora izgledati.⁸⁵ Vrtlarenje služi za proizvodnju biljnog materijala za parkove, groblja i snabdijevanje vlastitih cvjećarnica Komunalno poduzeće na groblju posjeduje vlastitu cvjećarnicu. Danas je izgrađena nova mrtvačnica na groblju.

Gradsko vijeće grada Križevaca donijelo je odluku o grobljima gdje se propisuje upravljanje grobljem, način upotrebe groblja, korištenje grobnih mjesta i dr.⁸⁶

Komunalno poduzeće vodi brigu i o gradskim parkovima. sade ukrasno bilje, sijeku suhe grane i drugo.

Gradsko vijeće grada Križevaca je 28. III. 1996. donijelo odluku o komunalnom redu. U odredbi se navodi i čuvanje javno-zelenih površina.⁸⁷

83 Isto, X/1972. br-7. str. 191.

84 Državni arhiv Bjelovar, Fond SIZ. Komunalne djelatnosti. sig. 309.

85 Službeni vjesnik općine Križevci, XIX/1984. br.9.str. 220.

86 Isto. 42/1999 br. 1. str.22.-27.

87 Službeni vjesnik grada Križevaca, 43/1996. br. 1. str.5.

ZAKLJUČAK

Možemo konstatirati da bi bez postojanja i djelovanja Komunalnog poduzeća, Križevci danas izgledali drugačije. Njegova djelatnost umnogome je pomogla razvoju grada i njegovom ljepšem izgledu. No, povijest našega grada, njegov izgled -Stara povijesna jezgra- kazuju dovoljno o tome s koliko su ljubavi i znanja građani Križevaca i njegove institucije brinuli o svom gradu.

Summary

Utility services.Križevci

Key-words: utility services, Utility Firm Križevci, Križevci cemetery, Križevci parks

The author deals with the firm since its founding in 1954 to 2004. The article stresses the importance of the firm in the city development. Komunalno/ Utility services... has had an outstanding impact to the city's ecohistory by taking care of the cemetery and city parks and water supply. It has participated in a positive city change and its surroundings. In the very functioning of the city the firm has undertaken important steps: maintaining city cleanliness, developing water supply network. Throughout decades the firm of only 13 employees has evolved into a respectable enterprise.